

Tilburg University

Review of the book *Questioning Sovereignty*, N. MacCormick, 2000

Lindahl, H.K.

Published in:

Nederlands tijdschrift voor rechtsfilosofie en rechtstheorie = Netherlands journal for legal philosophy and jurisprudence

Publication date:

2000

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Lindahl, H. K. (2000). Review of the book *Questioning Sovereignty*, N. MacCormick, 2000. *Nederlands tijdschrift voor rechtsfilosofie en rechtstheorie = Netherlands journal for legal philosophy and jurisprudence*, 29(3), 270-271.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Neil MacCormick, *Questioning Sovereignty*, Oxford, Oxford University Press, 1999, xii + 210 p.

Wat staat theoretisch en normatief op het spel bij de teloorgang van de soevereine staat? Deze vraag vormt de leidraad in een reeks essays over uiteenlopende juridische en politieke onderwerpen die Neil MacCormick recentelijk onder de titel *Questioning Sovereignty* heeft gebundeld. Zijn antwoord is dat een theorie en praktijk van het pluralisme zich reeds beginnen af te tekenen, die het monisme of eenheidsdenken eigen aan de soevereine staat ondergraven. Deze stelling wordt langs twee lijnen uitgewerkt, de eerste normatief, de tweede conceptueel.

In zijn normatieve benadering analyseert MacCormick drie kenmerken van het monisme en schetst daarbij voor ieder kenmerk een alternatief binnen het kader van een pluralistische visie op recht en politiek. Typerend voor de soevereine staat is ten eerste een 'monolithische' democratie, die macht sterk centraliseert en concentreert. In tegenstelling daarmee bepleit MacCormick een pluralistische vorm van democratie, die macht naar 'boven' — bijvoorbeeld naar Europese instanties — en tevens naar 'beneden' — naar de regio's en naar de burger — verschuift. Een tweede kenmerk van het monisme is nationale hegemonie, waarbij één van de nationale groeperingen van de samenleving de macht naar zich toetrekt, op grond van haar meerderheidspositie, om de politieke en culturele agenda eenzijdig te bepalen. Daartegenover verdedigt MacCormick het recht op nationale zelfbeschikking, waarbij hij de 'natie' definieert als een evoluerende, zich diversificerende en tegensprekbare ('contestable') culturele gemeenschap. Ten laatste past bij het monisme een verticale of hiërarchische stijl van politiek, waarbij de hamvraag is wie de hoogste macht mag uitoefenen; het pluralisme daarentegen staat voor een horizontale politieke stijl, namelijk een politiek van wederzijdse erkenning.

Deze normatieve benadering gaat met een onderzoek naar de conceptuele grondslagen van het monisme en het pluralisme gepaard. Terwijl het monisme een theoretische fundering in Kelsens 'Reine Rechtslehre' vindt, biedt, volgens MacCormick, de 'institutional theory of law', die hij samen met Ota Weinberger heeft ontwikkeld, een krachtige verdediging van het pluralisme. Deze theorie, die op Harts rechtspositivisme voortbouwt, staat immers een veelvoudigheid van interne perspectieven en 'rules of recognition' toe. Ten slotte stelt de Schotse rechtsfilosoof dat een 'commonwealth' het pluralistische samenlevingsverband bij uitstek is, waarvan de Europese Unie het eerste voorbeeld is.

Hoe vergaand is MacCormicks kritiek op het begrip soevereiniteit? Uit meerdere passages van zijn tekst wordt duidelijk dat hoe sterker hij de gedachte van *staatssoevereiniteit* aanvalt, des te krachtiger hij die van *volkssoevereiniteit* verdedigt. Ten grondslag aan deze tegenstelling ligt die tussen, respectievelijk, heteronomie en autonomie, dat wil zeggen tussen een van buitenaf opgelegde politieke eenheid en een van binnen, door de deelnemers van de samenleving, vrijelijk tot stand gebrachte eenheid. Kortom, het zijn de heteronome verschijningsvormen van soevereiniteit waartegen MacCormick zich verzet, niet soevereiniteit als zodanig. Als gevolg hiervan is zijn pleidooi voor het pluralisme in feite een pleidooi voor een specifieke vorm van monisme, namelijk autonome eenheid. Dit kan ook moeilijk anders in

het kader van zijn betoog, want zowel de notie van een 'commonwealth' als die van een 'natie' vooronderstellen een eenheid, dus monisme.

De centrale vraag van MacCormicks boek is dus niet zozeer het al dan niet verlaten van het monisme, maar de mogelijkheid en het wezen van de 'self-constitution of a community' (*Questioning Sovereignty*, p. 158). Deze vraag kan echter niet door een theorie van het recht als 'institutional normative order' worden beantwoord; zij vergt veeleer een theorie van de *institutionalisering* van een rechtsorde, d.w.z. een theorie die zich buigt over de aard van de handeling die een normatieve eenheid tot stand brengt. Deze handeling heeft altijd twee kanten: zij claimt aan fundamentele waarden van een samenleving juridische uitdrukking te geven en bepaalt tegelijkertijd dát er fundamentele waarden zijn en wélke deze zijn. Deze handeling vooronderstelt noodzakelijkerwijze een normatieve eenheid, maar tegelijkertijd is een normatieve eenheid noodzakelijkerwijze van deze handeling afhankelijk omdat er altijd meer manieren zijn om een eenheid te representeren dan de eenheid die door die handeling concreet wordt gerepresenteerd. Cruciaal is dat de daarbij horende in- en uitsluiting van waarden nooit volledig gerechtvaardigd kan worden; er is een niet weg te denken machtsmoment bij de stichting van elke rechtsorde, democratisch of niet-democratisch. 'Wij' zijn de constituerende macht én 'wij' worden van buitenaf geconstitueerd. De handeling die een rechtsorde sticht laat zien dat de 'zelfconstitutie' van een samenleving steeds een constitutie *door* een zelf en *van* een zelf is. Een onderzoek naar de soevereiniteit en de institutionalisering van een normatieve orde confronteert ons met de onontkoombaarheid van een heteronome autonomie.

Hans Lindahl